

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Mat og Industri 2018

Status og utvikling i norsk matindustri

Fiskemel Foto: Sjømat Norge

Utgitt av Norsk institutt for bioøkonomi, NIBIO, i samarbeid med Norsk Landbrukssamvirke, Forskningsrådet, NHO Mat og Drikke, Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund, Landbruksdirektoratet og Sjømat Norge.

Utkom første gang i 2000.

Kilder, begreper og definisjoner finnes på side 14.

Datagrunnlaget tilgjengelig på www.matogindustri.no.

Redaktør: Sjur Spildo Prestegard
Prosjektleder og medarbeidere: Ivar Pettersen, Ingunn Nebell,
Mads Svennerud, Narve Brattenborg
Redaksjonen avsluttet november 2018.

Foto: Forsidebilde, Shutterstock

NIBIO-BOK 4(13)2018
ISBN 978-82-17-02209-1

Norsk matindustri er:

- Norges største fastlandsindustri
- Nøkkelen til bioøkonomien med 40 % av verdiskapingen i samlet norsk bionæring
- Arbeidsplass for 53 000 sysselsatte i landbruksbasert industri, sjømatbasert industri og drikkevareindustri
- Arbeidsplasser og verdiskaping i alle fylker
- Foretrukken investeringsmulighet for åtte milliarder kroner årlig
- Markedet for ca. 90 prosent av norsk jordbruksproduksjon, pluss marine råvarer
- Eiet av ca. 100 000 private, norske eiere; ca. 40 000 eiere av samvirkeiet matindustri, vel 30 000 eiere i Orkla og en rekke eiere i annen matindustri; totalt rundt 25 prosent av alle norske, private eiere
- Norges fremste merkevareindustri

Foto: Orkla / Flickr

Statsminister Erna Solberg og Orkla direktør Peter Ruzicka under Bærekraftskampen august 2018.

Norsk matindustri

Nøkkeltall for norsk matindustri

	Verdi	målt som:
Omsetning	244	mrd. kroner, 2016
Verdiskaping	42,1	mrd. kroner, 2016
Sysselsetting, inkl. selvstendige næringsdrivende	52 900	personer, 2017
Bedrifter	2 900	antall, 2016
Investering	8,3	mrd. kroner, 2017
Lønnskostnader	28,5	mrd. kroner, 2017
Næringslivets FoU-satsinger	1 267	mill. kroner, 2016
Eksport av bearbejdede produkter	46	mrd. kroner, 2017

Kilde: SSB strukturstatistikk for 2016 –tall, ellers Nasjonalregnskap og utenriks-handelsstatistikk for eksport, verdiskaping i faktorpriser (se s. 14)

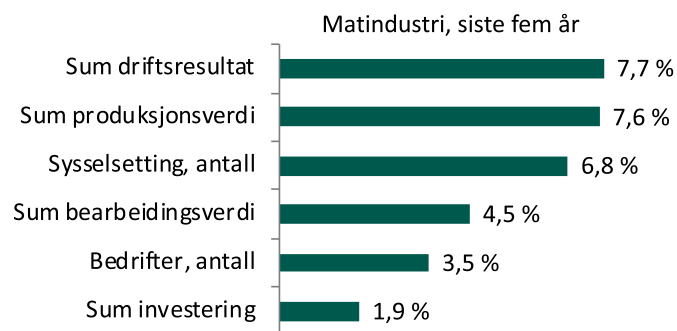
Lakseforedling ved Br. Karlsen, Husøy, Troms

Utvikling

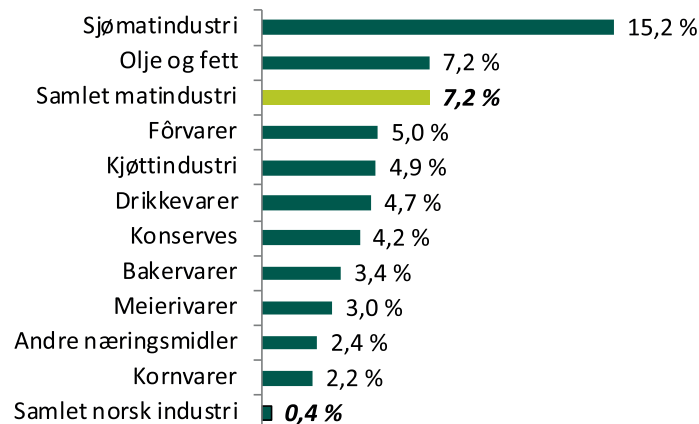
Matindustriens produksjonsverdi og driftsresultat økte med nær åtte prosent årlig siste fem år. Estimert vekst siste år er lavere, men veksten i bearbeidingsverdi og investeringer er økt. Regnet etter omsetning er veksten i sjømatindustrien langt sterkere enn i resten av matindustrien. Også olje- og fettindustrien er i stor grad basert på marine ressurser og har sterk vekst. Alle bransjer i matsektoren har markert høyere vekst enn i samlet norsk industri, og veksttakten øker.

Nøkkeltall: Årlig endring i prosent

Matindustri 2017 (estimat)	Øvrig industri siste fem år	2017 (estimat)
2,6 %	-0,5 %	3,9 %
2,0 %	-0,4 %	6,9 %
0,5 %	-3,4 %	0,1 %
7,2 %	2,2 %	1,1 %
1,1 %	-0,6 %	0,7 %
7,2 %	7,2 %	-3,0 %

Omsetningsvekst: årlig endring 2011-2016 etter bransjer; prosent

Skjæring av kjøtt i Ringdal. Foto: kjøttbransjen.no

Sysselsetting og regional fordeling

Ca. 53 000 arbeidsplasser er spredt over hele landet. I tillegg kommer sysselsatte som er innleid fra andre bransjer. Matindustriens registrerte sysselsetting økte med 3 400 personer (7 %) siden 2006. I øvrig industri er sysselsettingen redusert med 33 900 personer (-16 %).

Sysselsatte i norsk matindustri og øvrig industri (1000 personer) i følge Nasjonalregnskapet

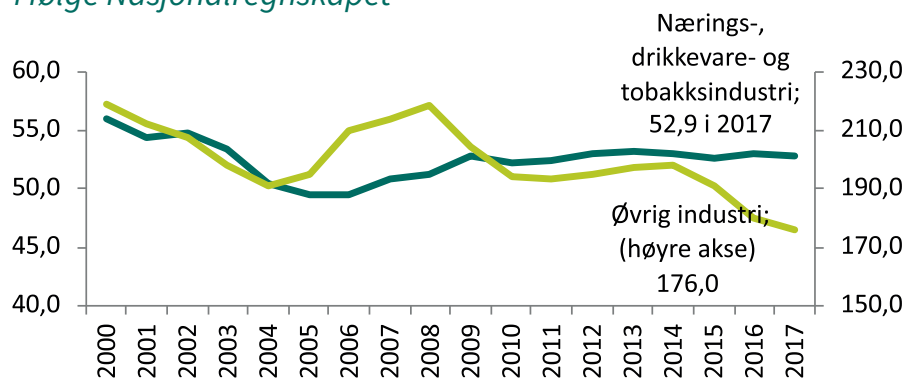
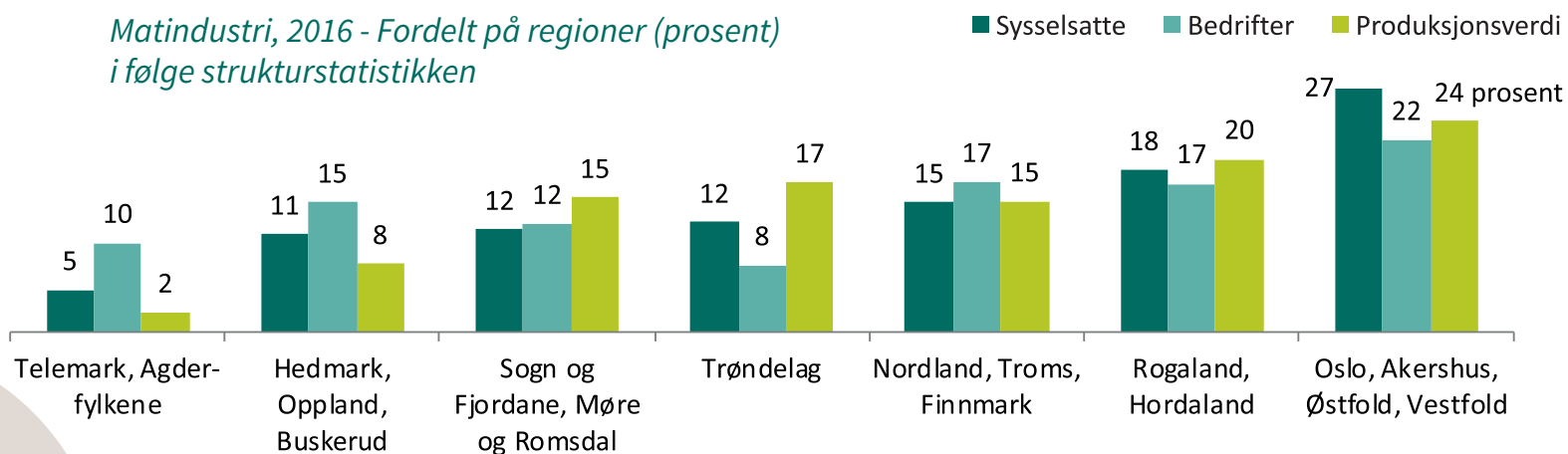

Foto: Shutterstock

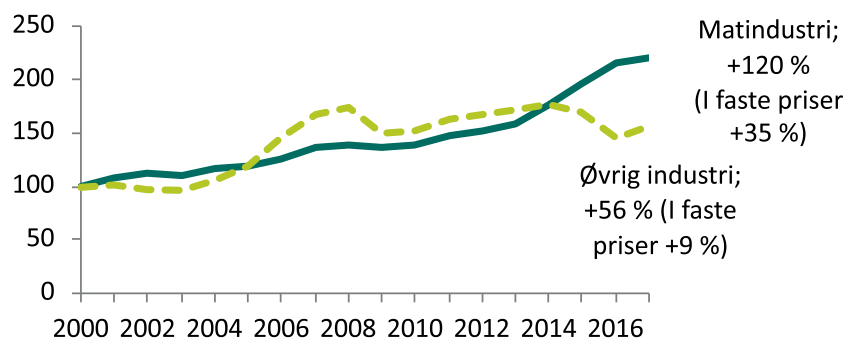
Matindustri, 2016 - Fordelt på regioner (prosent) i følge strukturstatistikken

Produksjonsverdi og verdiskaping

Produksjonsverdien i matindustrien, dvs. omsetning minus bl.a. salg av handelsvarer, har økt med 120 prosent fra 2000 til 2017, og 35 prosent regnet i faste priser. Dette er vesentlig høyere enn i øvrig industri. Verdiskapingen er økt med 99 %; øvrig industri økte med 47 %.

Produksjonsverdi; matindustri og øvrig industri (2000 = 100)

Verdiskaping; matindustriens og øvrig industris bruttoprodukt (2000 = 100)

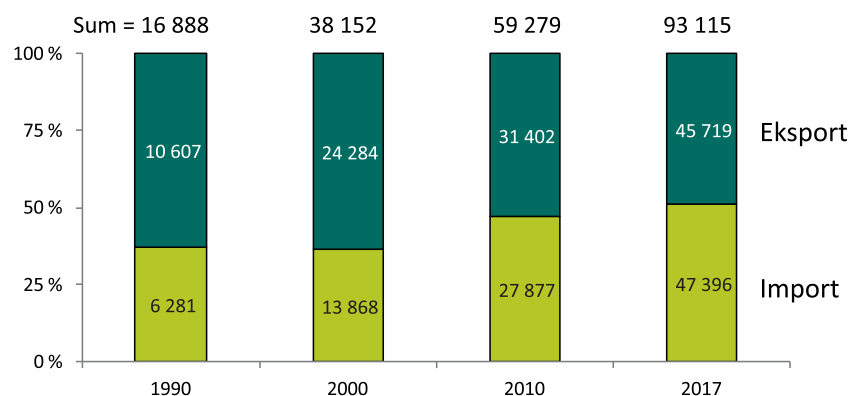
Foto: Sjømat Norge

Prosessingenør sjekker prøver fra prosessanlegget om bord i Mtr Molnes.

Internasjonalt

Norge er en stor matnasjon i vekst. Matvareindustrien eksporterer bearbeidede matvarer for ca. 46 milliarder kroner. Samlet norsk matvareeksport er på nær 102 milliarder kroner årlig, hvorav to tredeler sjømat. Økt import av høyt bearbeidede matvarer, såkalte RÅK¹ - varer, er en årsak til at importen av bearbeidede matvarer er økt med nær 20 milliarder kroner siden 2010. Likevel vokser matindustri sterkere her enn ellers i Norden.

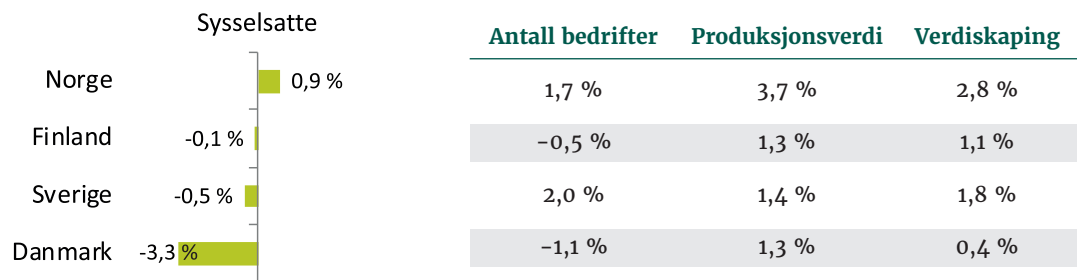
Utenrikshandel med bearbeidede mat- og drikkevarer (anslag, millioner kroner)

Skreien er på vei inn til Vesterålen.

Foto: Thor Nielsen, Sjømat Norge

Norsk og nordisk matindustri: Sysselsatte; % årlig endring, 2008-2016, to-års glidende gjennomsnitt

¹ RÅK-ordningen: Råvarepris-kompensasjonsordningen skal sørge for jevnbyrdige konkurranseforhold mellom matindustri i Norge og EU, på tross av ulike råvarepriser.

Variert struktur

Matindustrien har en underskog av små- og mikrobedrifter. 94 prosent av bedriftene er små eller mellomstore (SMB), og nær halvparten av verdiskapingen skjer i SMB-er. Mikrobedrifter med mindre enn fire ansatte, utgjør 33 prosent av SMB-ene. Store bedrifter (mer enn 100 ansatte) står for om lag halvparten av omsetningen og verdiskapingen, og 44 prosent av sysselsettingen.

Prosentvis fordeling; SMB og store bedrifter

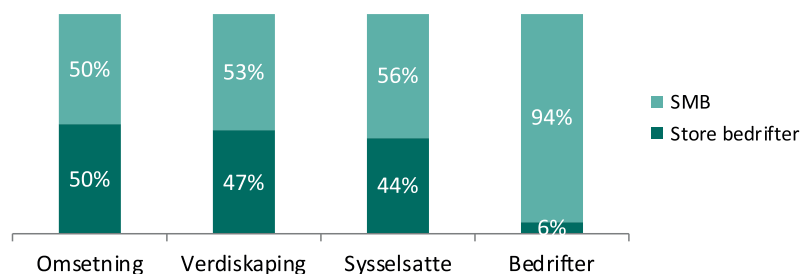
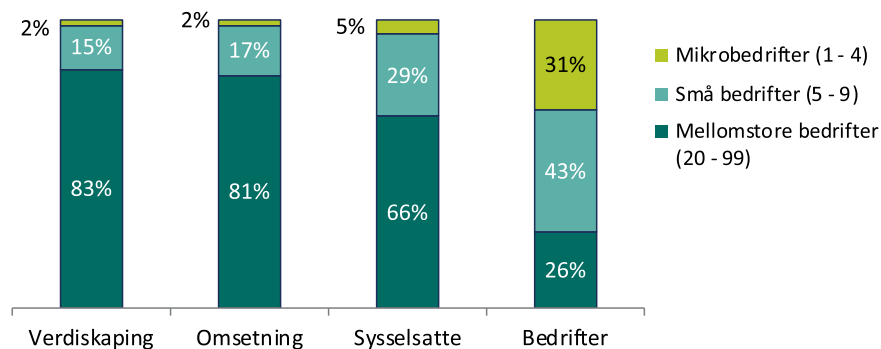

Foto: Kjøtttransjen.no

Kvinner i ledelsen: Guro Espeland tok høsten 2018 over som daglig leder av Jæder Ådne Espeland.

Prosentvis fordeling blant SMB-er gruppert etter antall ansatte

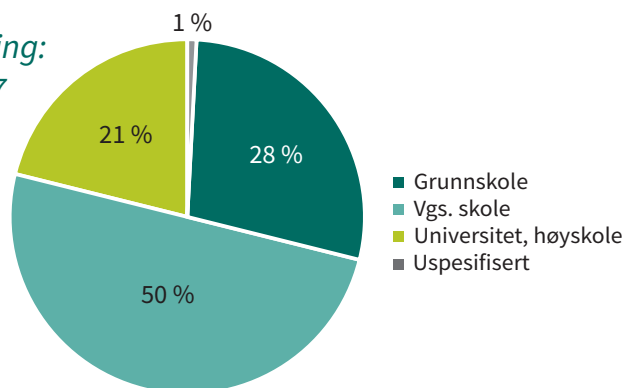

Kompetanse

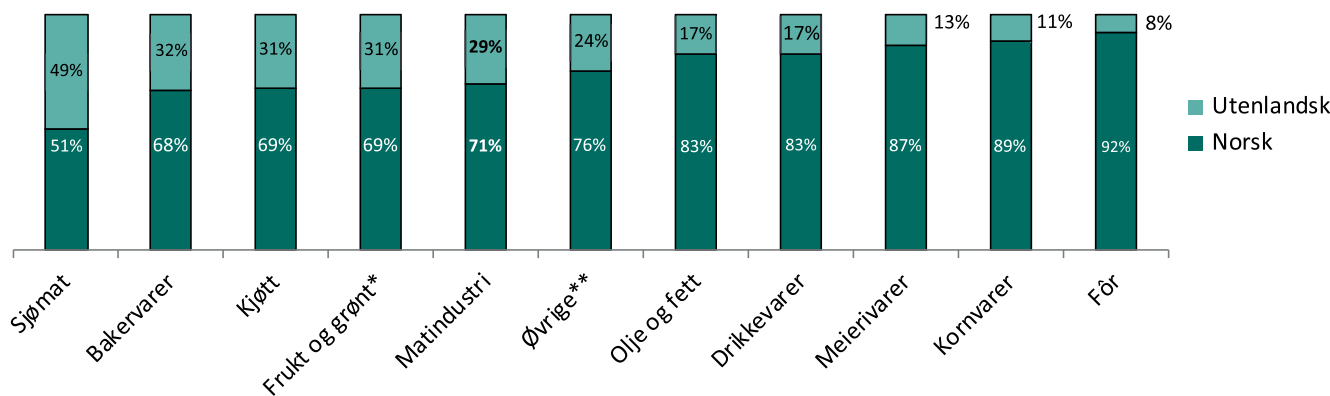
En av fem sysselsatte har universitets- og høyskoleutdanning. Andelen er økende, men matindustrien gir fortsatt sysselsetningsmuligheter for en betydelig andel arbeidstagere med grunnskole som høyeste utdanning. I sjømatindustrien utgjør arbeidstagere med utenlandsk bakgrunn nær halvparten av alle sysselsatte, mot 29 % for samlet matindustri.¹

Sysselsatte etter utdanning: prosentvis fordeling 2017

Undervisning i akvakultur.

Utenlandsk – norsk sysselsetting; prosentvis fordeling. 2017

* Potet- og konserverindustri; ** Sjokolade- og sukkervareindustri

¹ Bygger på spesialkjøring fra SSB, strukturstatistikk, omfatter lønnstagere og sysselsatte eiere i enkeltpersonforetak.

Industrielt mangfold

Det er stor variasjon i omsetning, bearbeidingsverdi, sysselsetting og antall bedrifter mellom enkeltbransjer. Sjømatindustrien har størst omsetning, kjøttindustrien flest ansatte, mens bearbeidingsverdien totalt og pr sysselsatt er klart høyest i meierisektoren. Tallene gjelder 2016.

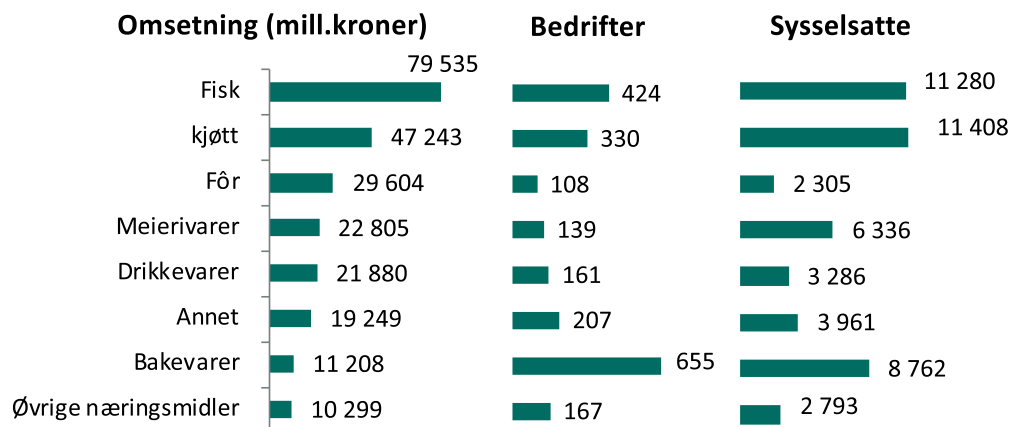

Automasjon, fruktpakkeri.
Foto: Shutterstock

Foto: Sjømat Norge

Klippfiskindustri.

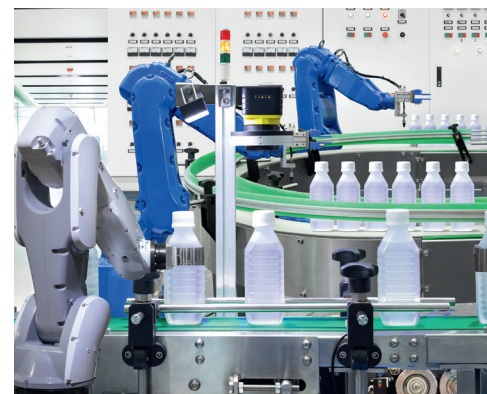
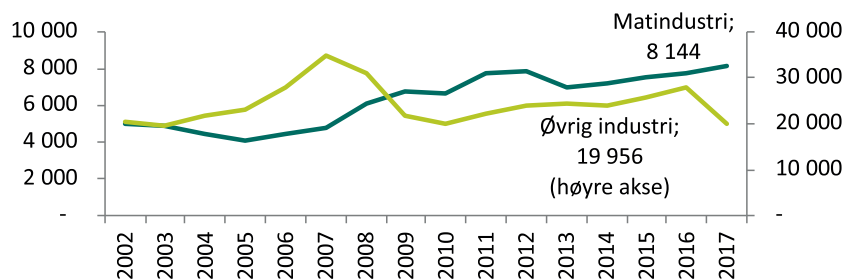

Bearbeidingsverdi (mill. kr)	Bearbeidingsverdi pr sysselsatt (kr 1000)
2 816	1 008
4 325	494
4 031	1 018
12 304	3 744
6 512	1 028
3 647	1 582
7 537	661
8 539	757

Investeringer

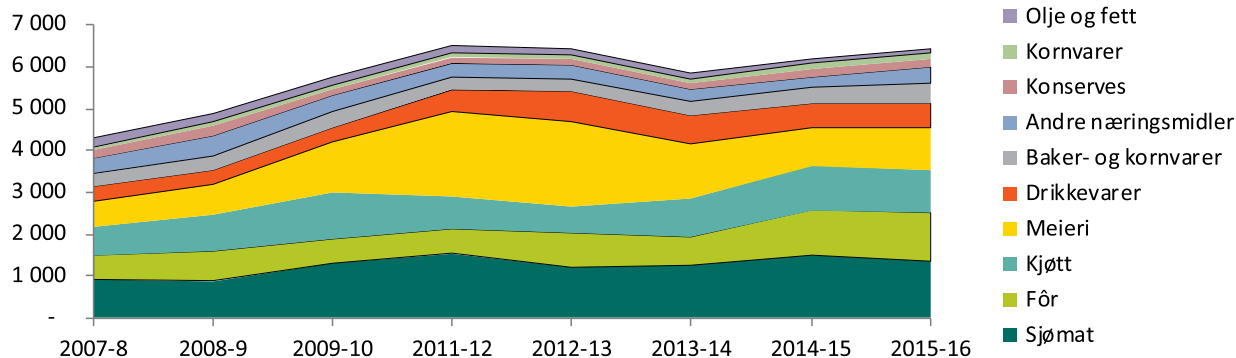
Matindustrien investerer brutto vel 8 milliarder kroner årlig i fast realkapital. Investeringene øker med 3,3 prosent årlig, mens investeringene i øvrig industri har stagnert. Blant bransjene innenfor matindustrien har sjømatindustrien størst investeringer, etterfulgt av fôrindustri, kjøttindustri og meierivarer.

Bruttoinvestering. Millioner kroner. To-års glidende gjennomsnitt. (Nasjonalregnskap)

Robotisert produksjonslinje.

Utvikling i bruttoinvestering, for utvalgte bransjer, milliarder kroner. To-års glidende gjennomsnitt, 2007-8 til 2015-16. Strukturstatistikk.

Norsk matindustri og sirkulær bioøkonomi

Matindustrien er en hjørnestein i norsk bioøkonomi som omsetter for 341 milliarder kroner årlig, med en verdiskaping på 132,8 milliarder kroner. Industrisektorene har en dominerende andel hvorav matindustrien alene utgjør ca. 40 prosent. Fordelt på verdikjeder, er sjøbaserte og landbaserte verdikjeder for mat om lag like store før medregning av subsidier og avgifter.

Verdiskaping i bioøkonomi, 1970-2017. Millioner kroner, faste 2005 basispriser

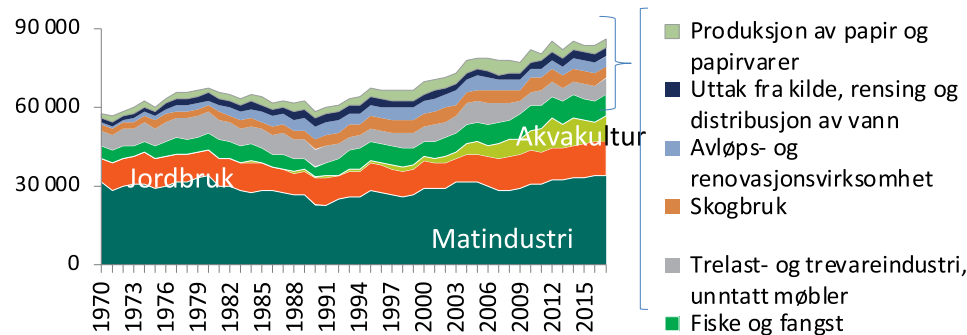
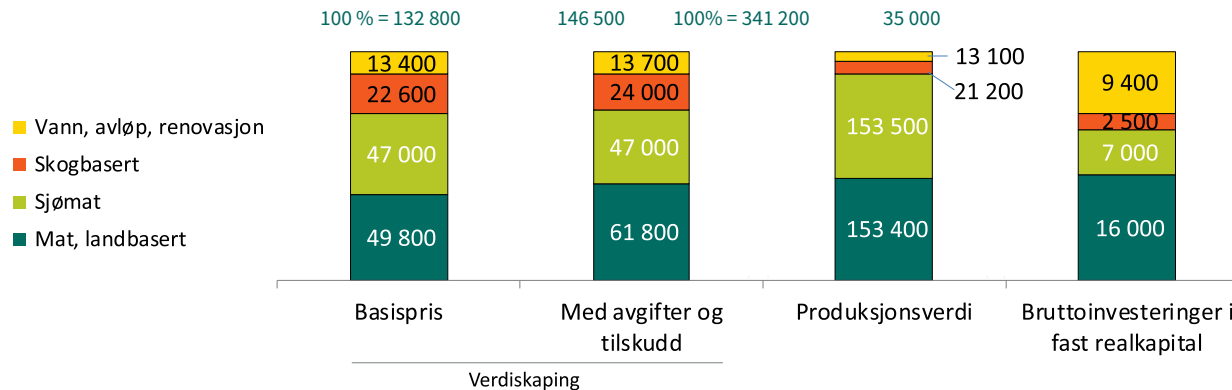

Foto: Borregaard

HKH Kronprins Haakon besøker Borregaard for å forstå det Grønne skiftet.

Bioøkonomien; verdier fordelt på verdikjeder. Millioner kroner. Snitt 2015-2017

Definisjoner, forklaringer og kilder

Service på anlegget.

Matindustri	Standard for næringsgruppering (SN2007) koder 10–12. Produksjon av nærings- og nytelsesmidler, drikkevarer og tobakksvarer.
Øvrig industri	Industri (SN 10–33) minus kodene 10–12.
Enkeltsektorer	Tre-siffer SN fra 10.1 til 10.9, pluss 11. Kode 12, tobakksindustri, er ubetydelig i Norge.
Bioøkonomi (NACE-koder)	Omfatter jordbruk (SN01), skogbruk (02), fiske og fangst (03.1), akvakultur (03.2), matindustri 10–12), treindustri (16), papirindustri (17), vann og avløp (36–37), samt 50% av renovasjon og gjenvinning (38). Vi har ikke tall for bioenergi utover det som evt. inngår i gjenvinning.
Merkevareindustri	Industriproduksjon som leverer forbrukerprodukter som tilføres unik design, unike tegn, symboler osv. som identifiserer et produkt og får det til å fremstå differensiert sammenlignet med konkurrerende produkter (se businessdictionary.com).
Grønt skifte	Brukes her som uttrykk for visjonen om at fornybare bioressurser skal erstatte uttømbare ressurser og fjerne miljø- og klimabelastninger som særlig er forbundet med bruk av fossile energibærere.
Omsetning, produksjonsverdi, verdiskaping	Omsetning: Strukturstatistikk (SS), uten mva; produksjon til basispris (både SS og NR; omsetning uten salg av handelsvarer, justert for lagerendringer), verdiskaping (i SS: bearbeidingsverdi, i NR: bruttoprodukt; måler differanse mellom produksjonsverdi og forbruk av varer og tjenester).
Investering	Bruttoinvestering i fast realkapital.
Faste priser	Med faste priser menes verdier regnet til løpende kroneverdier justert for endringer i prisindeks for vedkommende produktstrøm med 2005 som basisår.
Basis-, faktorpris og subsidier /avgifter	I dokumentasjonen regnes produksjonsverdi og verdiskaping som regel til basispriser om ikke annet er oppført. Basispriser betyr salgspriser netto for mva, men inkl. produktavgifter og -tilskudd. Når det korrigeres for subsidier og avgifter, gjelder dette produksjonsrettede subsidier og avgifter. Ved faktorpriser inkluderes produksjonsavgifter og -subsidier
FoU-satsinger	FoU-kostnader i alt (løpende priser) for næringsmiddel- og drikkevareindustri (C10–C11).
Eksport og import	Eksport og import klassifiseres etter SITC og CPA koder. Det gjøres en skjønnsmessig vurdering av enkeltkodene. Inndeling i råvarer og industrivarer gjøres ut fra CPA-kodene.
Verdikjeder	Når produksjonsverdier summeres vertikalt, dvs. for verdikjeder, må vi trekke fra anslåtte salg mellom ledd i samme verdikjede. Det gjøres på en forenklet måte her ved bare å inkludere eksport av råvarer fra primærleddet og all produksjon på industrileddet. En feilkilde er da at vi ikke fanger opp direkte omsetning fra primærledd til distributører eller forbrukere.

Kilder

SSB Nasjonalregnskap, diverse tabeller; SSB Industri og energi Strukturstatistikk; SSB Utenriksøkonomi, utenrikshandel; SSB (2007) Standard for næringsgruppering, D383 NOS; 07963: Kostnader til egenutført FoU-aktivitet i næringslivet, etter detaljert næring (SN2007) (mill. kr) 2007 – 2016; SSB Forskning og utvikling i næringslivet. Eurostat Database: Annual detailed enterprise statistics for industry (NACE Rev. 2, B–E) (sbs_na_ind_r2).

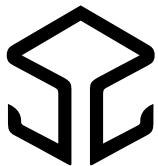
Partnerskapet bak Mat og industri-rapportene

Foto: Skala AS (Tidligere ndteknikk AS)

Medarbeidere fra leverandøren Skala under åpningen av Tines nye anlegg på Frya.

Norsk Landbrukssamvirke	Organiserer samvirkebasert matindustri
Forskningsrådet	Finansierer og organiserer forskning om mat- og biøkonomi
NHO Mat og Drikke	Organiserer mat- og bioindustri
NNN Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund	Organiserer sysselsatte i næringsmiddelindustrien
Landbruksdirektoratet	Iverksetter og følger opp landbrukspolitikken
Sjømat Norge	Organiserer norske sjømatbedrifter
NIBIO – Norsk institutt for bioøkonomi	Utvikler livsviktig kunnskap for fremtidens bioøkonomi Utgiver av Mat og industri-rapporten siden 2000 Ansvarlig for www.matogindustri.no

NIBIO

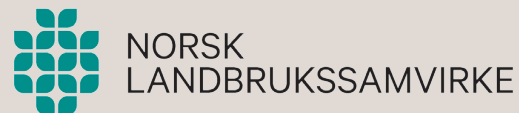
NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Postadresse: NIBIO,
Postboks 115
1431 ÅS

Kontoradresse:
Storgata 2-4-6
0155 OSLO

Telefon: 03 246
E-post: post@nibio.no
nibio.no

Figurer og tabeller finnes på
www.matogindustri.no

Norsk Nærings- og
Nytelsesmiddelarbeiderforbund

